

Három ritka denevérfaj (Chiroptera) az Aggteleki Nemzeti Parkból

BANKOVICS ATTILA

ABSTRACT: Three rare bat species (*Myotis mystacinus*, *Myotis bechsteini*, *Plecotus auritus*) was caught by mistnets in the Aggtelek National Park in 1989. Their habitat characters: semiopen scrub, woodland with pastures in the Tohonya-valley at Jósvafő. The measurements, morphological characters of the four specimens are given.

Bevezetés

Az Aggteleki Nemzeti Park területe földrajzi adottságainál és élőhely-diverzitásánál fogva (barlangrendszerek, idős erdőállományok, régi épületek, stb.) a fajok számát tekintve hazánk egyik denevérekben leggazdagabb térsége lehet. Mindezek ellenére a Magyar Természettudományi Múzeum 1987-ben elkezdett komplex zoológiai kutatásait megelőzően alig találunk irodalmi adatot e terület Chiroptera faunájáról (Topál 1969, Bankovics 1987). A fentieket figyelembe véve ezen újabb adatok közlését lényegesnek tartom.

Anyag és módszer

Az Aggteleki Nemzeti Park területén a Kecskeméti Művelődési Központ által nyaranta megrendezett természetvédelmi táborok madárgyűrzési programja során rendszeresen repült denevér is a függönyhálóba. Az 1989-ben tartott tábor során augusztus 20 és 22 között a Jósvafő határában lévő Tohonya-völgyben 3 faj 4 példánya került az esti órákban is kifizített 2 db 12 m-es függönyhálóba. A befogott denevéreket, egy kivételével, rövid morfológiai vizsgálat és biometriai adatfelvétel után szabadon engedték. A *Myotis bechsteini* példány sérülése miatt begyűjtésre került a Magyar Természettudományi Múzeum Emlősgyűjteménye számára. Tekintettel e fajok ritka kézrekerülésére, közlöm itt a legfontosabb morfológiai jellemzőiket is az előfordulási adatuk mellett. Az azonosításnál Topál (1969) és Corbet (1980), valamint Götner és Hackethal (1987) munkáit használtam.

Eredmények

A kislevegű kutatottsággal magyarázható, hogy a *Myotis nattereri* 1987 évi kimutatása után, 1989-ben újabb három ritka faj (*Myotis mystacinus*, *Myotis bechsteini*, *Plecotus auritus*) került kézre néhány napon belül, s tudomásom szerint mindhárom fajnak ez az első adata az Aggteleki Nemzeti Parkból Topál (1969) sem említi előfordulásukat a térségből.

Ha figyelembe vesszük, hogy a 2 x 36 négyzetméter hálófelületen 3 egymást követő nyári estén 3 ritka fajból is fennakadt 1-1, illetve 2 példány, akkor bátran állíthatjuk, hogy a környező erdei élőhelyeken ezen fajokat meglehetősen erős populáció képviseli.

Az élőhely leírása

A Tohonya-völgy pusztafüves lejtők közé fogott, erdőfoltokkal és szórt cserjésekkel tarkított szakasza itt „hegyi erdősztyep” tájra emlékeztet.

A hálózóhelyen a sekélyvízű, köveken csörgedező Tohonya patakot cserjésekkel váltakozó magaskórós növényzet kíséri sok halovány aszattal (*Cirsium olevacea*) és néhány rekettyefűz (*Salix cinerea*) bokorral.

A legközelebbi erdőfoltot a gyertyán (*Carpinus betulus*), a kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) és a mezei juhar (*Acer campestre*) állománya alkotja, kevés hegyi szil (*Ulmus glabra*) és magas köris (*Fraxinus excelsior*) elegyfákkal. Az erdőfolt szélét lezáró cserjeszegélyben dominál a mogyoró (*Corylus avellana*), gyakori a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*) és a kökény (*Prunus spinosa*).

A fogási hely tágabb körzetében, 1 km-en kívül, a Hosszú-völgy zárt gyertyános tölgyesei (*Quercus petraea* – *Carpinetum*) és a Nagy-oldal karszt-bokorerdei (*Cerasus* – *Quercetum pubescentis*) húzódnak.

A térség tengerszint feletti magassága: ca. 250 m.

A befogás körülményei és a példányok leírása

Bajuszos denevér *Myotis mystacinus* (Kuhl) 1819

Két példányt fogtunk.

1. 1989.VIII.20. Jósvafő, 1 nőtény ad.

Este 20.30-kor, sötétedés után repült be a Tohonya patak felett kifeszített függönyhálóba. Színezete: Bundája a hátoldalán sötétbarna, vörhenyes árnyalat nélkül. A hasoldala sötét szürkésfehér, az egyes szőrszálak töfele szinte fekete.

A tragus nem ér fel a fül félhosszáig, alakja keskeny, kihegyesedő csúcsú. A premolarisok „mystacinus” típusúak. A felsőállkapocs 3. premolarisának nincs elülső mellékcúcsa.

2. 1989.VIII.22. Jósvafő, 1 hím ad.

Este 21.00-kor került a hálóba 2 m magasan a Tohonya patak felett.

Színezete:Háta sötét szürkésbarna, vörhenyes árnyalat nélkül. Hasoldala piszkos szürke. a vitorlák sötétek, sötétebb barnák a hát színénél.

A jobb szárny öregvitorláján a kisujj melletti részen meggyomag nagyságú, régebbi keletkezésű lyuk látható a szárnyszegély közelében. Fogazata az előzőhöz hasonlóan „mystacinus” típusú.

Nagyfülű denevér *Myotis bechsteini* (Kuhl) 1818

1989.VIII.22. Jósvafő, 1 hím ad.

A példány a Tohonya patakot kísérő erdősáv szegélyén, nyílt gyepterület felett került hálóba, az erdőszéltől 6 m-re, 180 cm magasságban, 21.00-kor.

Színezete: Bundája a háton földbarna és szürkésbarna, a hasoldalon egységesen szürkésfehér. A hasszőrök töfelölíli 3/4-e feketés. A vitorla és fülek színezete megegyező, a hátoldal színéhez hasonló barna, melyeken a pirosuló véretek jól láthatók.

Az állat bal fülének csúcsa lecsípett. A 22,1 mm hosszú fülből a belső csúcsi részen 2,5 mm-es darab hiányzott. Régebbi sérülés lehet, nem tételezem fel, hogy „jelölés”.

A tragus kissé ívelt, elkeskenyedő, csúcsi része kissé kifelé hajló. az ép fül csúcsa és a tragus csúcsa között 13,5 mm a különbség.

Barna hosszúfülű-denevér *Plecotus auritus* (Linnaeus) 1758

1989.VIII.21. Jósvafő, 1 hím ad.

Sötétedés után, 20.30-kor repült be Tohonya patak felett kifeszített hálóba 190 cm magasságban.

Színezete: Bundája a hátoldalon sötétebb szürkésbarna, a hasoldalon egységesen világos sárgásdrapp színű.

Bal fülének csúcsi fele lemetszett volt. Régebbi jelölés?!

Természetvédelmi kezelés

Az 1987-es és 1989-es években a Tohonya völgyben kimutatott négy ritka denevérfaj közül a bajszos denevér, a horgasszörű denevér és a barna hosszúfülű-denevér védett, míg a nagyfülű denevér fokozottan védett faj. Valamennyi erdőben élő odúlakó (Topál 1969, Götner és Hackethal 1987), ezért populációik védelme érdekében a természetes erdőtar-
sulások változatlan fenntartása, az idős erdőállományok, valamint az odvas fák kimélete és megőrzése szükséges. A fenti természetvédelmi kezelési gyakorlat alapján a szaporodó helyek, a nyári tanyahelyek, valamint a táplálékbázist képező változatos rovarvilág védelme biztosítható. Mivel telelésre e fajok a leggyakrabban barlangokba húzódnak, a barlangi telelőhelyeken minimálisra kell csökkenteni az emberi zavarást, valamint berepülő nyílásokat kell kiképezni a vasajtókkal lezárt barlang-bejáratokon.

1. táblázat

Jósvafőnél, a Tohonya-völgyben fogott 4 denevér példány fontosabb méretei

<i>Myotis mystacinus</i>		<i>Myotis mystacinus</i> hím
fej és testhossz (head and body)	39 mm	-
farokhossz (tail)	30 mm	-
alkar (forearm)	31 mm	32 mm
hüvelykujj (hallux)	4 mm	4 mm
lábszár (leg)	12,2 mm	15 mm
lábfej (foot)	5,1 mm	- 343
fül	12,5 mm	12,8 mm

References:

- BANKOVICS, A. (1987): Két új gerinces faj az Aggteleki Nemzeti Park faunájában.- Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 12:105-106
- CORBET, G. (1980): The mammals of Britain and Europe.- pp.1-253. London
- GÖRNER, M. & HACKETHAL, H. (1987): Sänetiere Europas.- pp. 1-371. Leipzig
- TOPÁL, GY. (1969): Denevérek – Chiroptera.- Fauna Hung. 93. pp 1-81. Akadémiai Kiadó, Budapest

Dr. BANKOVICS Attila
Magyar Természettudományi Múzeum
H-1088 BUDAPEST
Baross u. 13.